

ZAGADNIENIE WIEKU WYDM

(Streszczenie referatu, PTG Warszawa 26.1.1955)

Wydmy licznie występujące na różnych terenach Polski były w latach 1919 — 1935 przedmiotem badań prehistoryków. Początkowo miały one na celu poznanie składu i przynależności przemysłowej wyrobów krzemienych znajdujących się na wydmach. Następnie, wobec stwierdzenia obecności wyrobów reprezentujących przemysły późnoliteolityczne i epiliteolityczne, zakres badań wydmych uległ znacznemu rozszerzeniu objął zagadnienia: stratygrafii, warunków geomorfologicznych, stosunku do podłoża oraz wieku wydmy. Dzięki temu miały one charakter badań geologicznych, uwzględniających jako „fossiles directeurs” materiały paleoliteolityczne i epiliteolityczne. Ważnym zadaniem tych badań było wyjaśnienie zagadnienia, czy wydmy występujące na S i N od zlodowacenia środkowo-polskiego są różnego wieku, czy też są synchroniczne.

Z osiągnięć tego okresu badań wydmych wymienić należy: stwierdzenie pionowego rozmieszczenia (stratygrafii) zawartości kulturowej wydmy, odkrycie na wydmie grzędowej w pradolinie Wisły, na S od Warszawy, przemysłu świderskiego odpowiadającego środkowo lub górno-madleńskiemu poziomowi paleolitu Francji, stwierdzenie związku genetycznego wydmy występujących w pradolinie Wisły z ich podłożem (tarasem akumulacyjnym) oraz oznaczenie względnego wieku tych wydmy.

W rozprawie referenta poświęconej przemysłowi świderskiemu (1935 r.) odsłanianie tarasu akumulacyjnego i towarzyszące temu tworzenie się wydmy w pradolinie Wisły na odcinku warszawskim jest zsynchronizowane z okresem interstadialnym pomiędzy stadiami kujawsko-mazurskim (frankfurckim) i pomorskim (meklemburskim) zlodowacenia północno-polskiego. Odkrycie w Pustelniku — E. Warszawy, w spągu aluwów tarasu wydmy, poziomu z florą tundrową potwierdza poprawność powyższego oznaczenia wieku tego tarasu oraz pokrywających go wydmy.

W latach 1921—1928 referent przeprowadził badania utworów wydmych w strefie marginalnej zlodowacenia środkowo-polskiego. Objęły one odcinek pradoliny Kamiennej — od Skarżyska-Kamiennej do Kunowa oraz pradoliny Drzewiczki, wraz z jej lewo-

brzeżnym dopływem — od Dyszowa (N Końskich) do Rudy Białaczewskiej i Gielzowa. Wydmy typowe nieliczne, występują natomiast prawdziwe pola piasku wydmy, który pokrywa warstwą zmiennej miąższości starą deflacyjną powierzchnią tarasu akumulacyjnego pra-Kamiennej i pra-Drzewiczki. Jego zawartość kulturową stanowią wyroby krzemienne przemysłu nowomłyńskiego (od miejscowości Nowy Młyn nad Kamienną poniżej Skarżyska-Kamiennej), który jest starszy od przemysłu świderskiego.

Powierzchnię deflacyjną piasku wydmy pokrywa zwarcie lub w rozproszeniu materiał skalny lokalny oraz eratyczny północny: żwir, glaziki i glazy wielkości „brukowców”, a sporadycznie o długości do 40 cm. Miejscami poziom ten pokrywa wydma (z glęb holocena) leśną w stropie) wieku wydmy podwarszawskich. Przyjmując, iż materiał eratyczny reprezentuje poziom stratygraficzno-chronologiczny nadległy w stosunku do nowomłyńskiego piasku wydmy z wyrobami krzemienymi — piasek ten uważać należy za utwór wydmy kopalny, starszy od wydmy podwarszawskich zawierających przemysł świderski I. Geneza i czas osadzenia materiału eratycznego — wobec przerwania przez referenta badań na tym terenie — nie zostały wyjaśnione.

Osadzenie materiału grubego jest prawdopodobnie wynikiem działania różnych czynników m. in. wysadów mrozowych materiału grubego z podścielającej piasek wydmy warstwy żwirowo-glazikowej tarasu akumulacyjnego. Fakt tego rodzaju wysadu ująłszy szybko wykonany na terenie tego tarasu w pradolinie dopływu Młynkówki, w miejscowości Młynek Nieświński (N Końskich).

Zestawiając ten fakt z szeregiem innych, jakie towarzyszą występowaniu piasku wydmy, oraz prawdopodobny względny wiek występującego w nim przemysłu nowomłyńskiego — referent utworzenie się warstwy tego piasku (zwydmienie stropowej partii tarasu akumulacyjnego wymienionych rzek) odnosi do interstadialu pomiędzy stadiem Leszna (brandenburskim) i kujawsko-mazurskim (frankfurckim) zlodowacenia północno-polskiego.